

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Journal of the Faculty of Divinity of Çukurova University

Cilt / Volume: 22 • Sayı / Issue: 2 • Aralık / December 2022 • 107-123

e-ISSN: 2564-6427 • DOI: 10.30627/cuilah.1148166

OSMAN NURİ ERGİN'İN ÇALIŞMALARINDA BAHÂİLİK HAREKETİ

Bahaism Movement In Osman Nuri Ergin's Works

Süleyman ÇAM

Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri Bölümü, Osmaniye, Türkiye

Asst. Prof., Osmaniye Korkut Ata University, Faculty of Divinity, Department of Basic Islamic Sciences, Osmaniye, Turkey

suleymancam@osmaniye.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-4588-8491>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/ Received: 24.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 14.10.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Süleyman Çam)

Telif/Copyright: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Published by Çukurova University Faculty of Divinity, 01380, Adana, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

OSMAN NURİ ERGİN'İN ÇALIŞMALARINDA BAHÂİLİK HAREKETİ

Bahatism Movement In Osman Nuri Ergin's Works

Öz

Bahâilik, 19. yüzyılın sonlarında İran'da Mirza Hüseyin Ali (ö. 1309/1892) tarafından kurulan, görüşleri itibariyle İslâm kültürüne dayanan ancak Müslümanların genel çoğunluğuna göre batıl kabul edilen bir mezheptir. Bahâilik, Şîa içinde doğan Bâbîlik ile başlamış, Mirza Hüseyin Ali'nin büyük oğlu Abbas Efendi ile şekillenmiş, Şevki Efendi ile dünyaya yayılarak günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Bu hareket, propagandalar yoluyla Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren özellikle de 1945 ve sonrasında Türkiye'de yayılmıştır. Osman Nuri Ergin, Bahâilik propagandasının yaygın şekilde yapıldığı dönemde Müslüman Türk halkını, özellikle de gençliğini, onların zararlı düşüncesinden korumak amacıyla araştırmalar yapan ve Bahâiliğin bir din olup olmadığını ele alan aydın bir mütefekkindir. Onun araştırmaları Sebülürreşâd mecmuasında "Sapık Fırkalar: Bahâiliğin İçyüzü" başlığıyla makale şeklinde yayımlanmıştır. Mezhepler Tarihçisi olmamasına rağmen Ergin'in, Bahâilere yönelik yaptığı çalışmalar birçok açıdan önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, Ergin'in Bahâiliğe yönelik değerlendirmeleri ele alınmıştır. Ergin'in araştırmalarında Bahâiliğin bir din olmadığı ancak batıl ve sapık bir tarikat olduğu sonucuna ulaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mezhepler Tarihi, Şîa, Bâbîlik, Bahâilik, Mirza Hüseyin Ali.

Abstract

Bahatism is a sect founded by Mirza Hussein Ali (d. 1309/1892) in Iran at the end of the 19th century, based on Islamic culture in terms of views, but considered superstitious by the general majority of Muslims. Bahatism started with Babism born in Shia, was shaped by Abbas Efendi, eldest son of Mirza Hussein Ali, and continued its existence until today by spreading to the world with Shawqı Efendi. This movement, spread through propaganda, especially in Turkey from the first periods of the Republic, in 1945 and later. Osman Nuri Ergin is an enlightened thinker who made researches to protect the Muslim Turkish people, especially the youth, from their harmful thoughts during the period when Bahá'í propaganda was widespread, and discussed whether Bahá'í was a religion or not. His researches were published in the form of an article in the journal Sebülürresâd, with the title "Perverted Sects: The Inside of Bahá'í Faith." Although he is not a historian of sects, Ergin's studies on Bahá'ís are important in many respects. Therefore, in this study, Ergin's evaluations of Bahatism are discussed. In Ergin's research, it was seen that Baha'í was not a religion, but a superstitious and perverted sect.

Keywords: Keywords: History of Sects, Shia, Babism, Bahatism, Mirza Hussein Ali.

GİRİŞ

19. Yüzyılın son çeyreğinde Malatya Pütürge ilçesinin İmran köyünde dünyaya gelen Osman Nuri Ergin (1883-1961), önde gelen Türk kültür tarihçilerinden biridir. Ömrünün ilk dokuz yılını doğduğu köyde geçiren Ergin, 1892 yılında İstanbul'a geldi ve hayatının geri kalan kısmını burada geçirdi. 1901'de Dâruşşafaka'dan mezun olan Ergin, Arapça öğrenerek dinî konularda eserler mütalaa edebilmek için cami derslerine katıldı. Bu amaçla 1901-1904 yılları arasında Şehzâdebaşı Camiinde Çarşambalı Hacı Ahmed Efendi'den başta Arapça dersi aldı ve din bilimleri eğitimi gördü. Daha sonra İstanbul Dârülfünûn Edebiyat Fakültesine yerleşti ve bu fakülteyi 1907'de birincilikle bitirdi. Ayrıca öğrencilik yıllarında Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi, Abdülaziz Mecdi, Muallim Cevdet, Babanzâde Ahmed Naim, İsmail Fenni Ertuğrul, Ahmet Avni, Elmalılı Hamdi Yazır, Mehmed Akif Ersoy, Şerafeddin Yaltkaya ve İsmail Hakkı İzmirli gibi dönemin tanınmış simalarının sohbetlerine katıldı. İstanbul Belediyesine memur olarak giren Ergin, çeşitli bölümlerde başkâtiplik, mümeyyizlik ve şube müdürlüğü görevlerinde bulundu. Ayrıca İstanbul'da başta Dâruşşafaka ve Vefa Lisesi olmak üzere çeşitli okullarda Türkçe, edebiyat, felsefe, sosyoloji ve tarih dersleri okuttu. Kırk altı yıllık memuriyet hayatı boyunca muharrirlik, öğretmenlik, kütüphanecilik ve matbaacılık alanında çok büyük hizmetler verdi. "Hayatta en büyük emelim ya kitapçı ya da kütüphaneci olmaktı, fakat memuriyet bağları maişet dertleri beni bunlara tamamıyla bağlayamadı" diyen Ergin, 5 Temmuz 1961 yılında İstanbul'da vefat etti.¹

Okumak, öğrenmek ve öğrendiklerini mümkün olduğu kadar başkalarına aktarmak çabasında olan Ergin, Türk ilim ve kültür hayatına sayısız eserlerle katkıda bulundu. O, biriktirdiği kitaplar, yazdığı eserler ve çıkardığı dergilerle gelecek kuşaklara büyük bir miras bıraktı. Hayatını dürüstlük ve tevazu içinde geçiren Ergin, her türlü fikirden istifade etmeyi de bildi.² Dil öğrenmeye önem verdi, bunun için gençlere, batı dillerinden birini mutlaka öğrenmeleri tavsiyesinde bulundu. Bunun yanında, mazi ile irtibatlarını sağlamak amacıyla gençlere, Arapça ve Farsça öğrenmelerini salık verdi.³

Ergin, II. Abdülhamit dönemi eğitim kurumlarında yetişti, bunların müspet ve menfi yönlerini analiz edebilecek bir ilmî seviyeye ulaştı. Böyle bir donanım seviyesi ile de Türk toplumunun karşısına çıktı.⁴ Dolayısıyla II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerini tecrübe eden Ergin, bu dönemlerde toplumun maruz kaldığı kültür değişimlerinin bizzat şahidi oldu. Çevresindeki bir grup münevverle birlikte bir nevi köprü vazifesi görerek Osmanlı bilgi ve kültürünü tasavvufî ahlakla birlikte yeni nesillere aktarmak için çalıştı. Türk ilim ve kültür hayatına sayısız eserlerle katkıda bulunan Ergin'in hayatı süresince biriktirdiği kitaplar, gelecek nesillere bıraktığı bir hazine konumundadır.⁵ Ergin'in hayat felsefesini şu şekilde özetlemek mümkündür: Milletten gelen yine millete dönmeli ki bu dolabın suyu tükenmesin. Devlet ve millet hazinesi yalnız başka maksatlar için soygunculuk kaynağı değildir. Mademki millet bizi yetiştirdi, biz de onu yetiştirmeliyiz."⁶

Eserlerinden ve arkadaşlarının görüşlerinden hareketle onun şahsiyeti hakkında genel olarak şu şekilde bir değerlendirme yapılır: "Osman Nuri Ergin, yayımladığı eserlerle Türk

¹ Ergin'in hayatı, tahsili, şahsiyeti, eserleri ve memuriyeti hakkında geniş malumat için bk. Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, 5 cilt (İstanbul: Eser Matbaası, 1977), 1/V-VI; Orhan Durusoy, *İstanbul Belediye Kütüphanesi Alfabetik Kataloğu Osman Ergin Kitapları (Arapça ve Farsça Basma Eserleri)*, İstanbul: Belediye Kütüphanesi, 1953, 6; Süheyl Ünver, "Osman Ergin, Çalışma Hayatı ve Eserleri 1883-1961", *Belleten* 26/101 (1961), 163-178; Orhan Okay, *Silik Fotoğraflar*, (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2001), 178-179; Ahmet Güner Sayar, "Osman Nuri Ergin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/297-298; Müslüm Yılmaz, "Osman Nuri Ergin: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri", *Türkiyat Mecmuası*, 23 (Bahar, 2013), 143-181.

² Yılmaz, "Osman Nuri Ergin: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri", 152.

³ Bedi Şahsuvaroğlu, *Osman Ergin Biyografisi, Tıp ve İlim Tarihimizden Portreler*, (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1958), 15.

⁴ Ali Âdem Yörük, "Eğitim Tarihimizin Kırkanbar Müellifi: Osman Nuri Ergin", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6/12 (2008), 689.

⁵ Çiğdem Kıranşan-İlhan Erdem, "Eğitim Tarihçisi, Aydın ve Âlim: Osman Ergin (1883-1961)", *Malatyalı İlim ve Fikir İnsanları Sempozyumu* (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları, 2017), 1/162.

⁶ Süheyl Ünver, "Osman Ergin, Çalışma Hayatı ve Eserleri 1883-1961", *Belleten* 26/101 (1961), 169.

toplumunda tarihî kopukluğa, nesiller arası yozlaşmaya ve yabancılaşmaya engel olmaya çalışmıştır. Türk kültür ve irfan hayatının inançlı bir savunucusu olan Ergin'de içe dönük bir inanç adamlığıyla, maddeyi insana hizmet için yeniden biçimlendiren olgun bir demokrat insan kimliği iç içedir. Osman Nuri, taassubun iki yanlı olduğunu söylemiş, aşırı yenilikçi Batıcılarla aşırı muhafazakârları birbirinin fikrine saygı duymaya çağırmıştır. O, sahip olduğu hoşgörüyü tasavvuf terbiyesinden, demokrat kimliğini de iş ve ticaret adamlığından almıştır. Aynı zamanda o, bir Türk Tarihi aşığı, İstanbul'a severek hizmet vermiş bir hemşeri, belediye hizmetleri ile insanlığa ulaşmayı amaç edinmiş bir halk adamıdır."⁷

Ergin'in belediye ve şehircilik tarihi, eğitim ve eğitim tarihi, biyografi, edebiyat ve dinî alanlarda yazma, matbu ve gayr-ı matbu olan birçok eseri ve makalesi bulunmaktadır. Bu eserlerin başında; *Türk Maarif Tarihi*, *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, *Beledî Bilgiler*, *Kolay Elifba*, *İstanbul Tıp Mektepleri enstitüleri ve cemiyetleri*, *İstanbul Şehreminleri*, *Dârüşşafaka*, *Türkiye'de İlk Halk Mektebi*, *Türklerin Medeniyet ve Sanat Tarihlerinden Notlar*, *İslâm'da Temellük ve Tasarruf Hakkının Dokunulmazlığı*, *Sadreddin Konevî ve Eserleri*, *Hanlar ve Kervansaraylar*, *Hakikat Nurları*, *Fatih'in Hoşgörülülüğü*, *İbni Sîna Bibliyografyası* ve *İnsan Hakları Beyannamesi'nin İslâm Hukukuna Göre İzahı* gelmektedir.⁸

Ayrıca Ergin'in kendi kurduğu *İstanbul Şehremâneti Mecmuası*'nda, *Tarih Dünyası Dergisi*, *Resimli Tarih Mecmuası*, *Siyasî İlimler Dergisi*, *Sırâtıüstakîm*, *Sebîlürreşâd*, *Akşam*, *Hayat*, *Cumhuriyet*, *Tan*, *Hürriyet*, *Dünya* ve *Vakit* gibi birçok dergi ve gazetede çok sayıda makalesi yayımlanmıştır.⁹

Birçok alanda birbirinden kıymetli eserler veren Ergin'in Bahâîliğe yönelik araştırmaları da dikkat çekicidir. Onun, Bahâîlik hakkında belgelere dayalı etraflıca bir araştırma yaptığı ve bu hususta önemli bir donanıma sahip olduğu görülmektedir. Ergin, Bahâîlerin Türkiye, İran ve diğer bir kısım doğu ve batı ülkelerinde asıl akidelerini gizleyerek insanî, ahlâkî ve barışsever bir söylemle taraftar topladıklarına işaret etmiştir.¹⁰ Hatta o, zaman zaman Türk matbuatında Bahâîlikten bahsedildiğine ve propaganda amacıyla Türkiye'ye gelen bazı Bahâîlerin beyanat verdiği dikkat çekmiştir. Ergin, 15 Temmuz 1955 tarihli Vatan gazetesinde çıkan ve Konya İmam-Hatip mezunlarıyla yapılmış olan bir konuşmada Bahâîlik propagandasının okullarda ve özellikle de din eğitimi veren İmam-Hatiplerde etkili olduğunu görünce sorumluluk duygusuyla hareket etmiş, Bahâîliğin içyüzü ve hakiki mahiyeti ile ilgili araştırmalar yapmıştır.¹¹

Ergin'in İslâm dininin sapık fırkalarından biri olarak nitelendirdiği Bahâîlik hakkındaki bu araştırmaları *Sebîlürreşâd* dergisinin dokuzuncu cildinde 203, 204, 205, 206, 207 ve 208. sayılarında bir dizi makale olarak yayımlanmıştır. Bu makaleler yayımlanış sırasına göre şu şekildedir:

1. "Bahâîlerin İçyüzü", *Sebîlürreşâd*, 9/203 (Ağustos 1955), 40-42.
2. "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İçyüzü-I", *Sebîlürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 52-54.
3. "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İçyüzü-II", *Sebîlürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 75-78.
4. "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İçyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 89-91.
5. "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İçyüzü-IV", *Sebîlürreşâd*, 9/207 (Ekim 1955), 104-106.

⁷ Sayar, "Osman Nuri Ergin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/298.

⁸ Ergin'in eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Süheyl Ünver, "Osman Ergin, Çalışma Hayatı ve Eserleri 1883-1961", *Bellelen* 26/101 (1961), 163-178; Orhan Okay, *Silik Fotoğraflar*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2001), 178-179; Sayar, "Osman Nuri Ergin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 11/297-298; Müslüm Yılmaz, "Osman Nuri Ergin: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri", *Türkiyat Mecmuası*, 23 (Bahar, 2013), 153-181; Yörük, "Eğitim Tarihimizin Kırkanbar Müellifi: Osman Nuri Ergin", 689-705.

⁹ Ergin'in yayımlanmış makalelerin bibliyografisi için bk. Yılmaz, "Osman Nuri Ergin: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri", 175-180.

¹⁰ 19. yüzyılda İran merkezli olarak faaliyetlerini sürdüren Şîî eksenli dini hareketlerde görülen Takıyye anlayışı için bk. Muzaffer Tan-Ömer Faruk Teber, "Gelenekselden Moderne Geçiş Sürecinde İsmâîlîlik: Ağa Hanlar Dönemi", *TARR: Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6/4 (2021), 107-124.

¹¹ Ergin, "Bahâîliğin İçyüzü-I", *Sebîlürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 52.

6. "Sapık Fırkalar: Bahâiliğin İcyüzü-V", *Sebülürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 117-119.

Bunların dışında Ergin'in Bahâilik hakkında "Eminönü İkinci Sulh Ceza Mahkemesi Reisliği"ne başlığıyla yazdığı 28 sayfalık bir raporu da bulunmaktadır. O, bu raporda Bahâiliğin bir din olup olmadığını sorgulamış ve nihayetinde bozuk bir mezhep olduğunu temel kaynaklarına atıfta bulunarak anlatmıştır. Ayrıca o, bu raporun yer aldığı dosyada dönemin gazetelerinde Bahâilik hakkında çıkan bazı haberlerin kopyalarına da yer vermiştir.¹² Dolayısıyla bu araştırmada Ergin'in yukarıda sözü edilen çalışmaları doğrultusunda Bahâilik ele alınmıştır.

1. OSMAN NURİ ERGİN'İN ÇALIŞMALARINDA BAHÂİLİK

1. 1. Bahâiliğin Kısa Bir Tarihçesi

Bahâilik, Şirazlı Mirza Ali Muhammed (ö. 1266/1850), tarafından 19. Yüzyılın ortalarında "Hakikate açılan kapı"nın kendisi olduğu iddiasıyla kurulan ve Şiîliğin temel esaslarından velâyet, hüccet, müteaddit ve mehdî kavramlarıyla şekillenen Bâbîliğin devamı olan bir akımdır.¹³ Hareketinin kurucusu Mirza Ali Muhammed, Şîa akidesine uygun olarak kendisinin beklenen mehdî olduğu iddiasıyla¹⁴ İran halkından binlerce kişiyi etrafında toplamayı başarmış ve Kaçar Hanlığına karşı çıkararak isyanın fitilini ateşlemiştir. İran yönetimi çözümü hareketin lideri olan Bâb'ın hapsedilmesinde bulmuş ancak istenilen sonucu elde edememiştir. Nihayetinde Bâbîler, ülkenin genelinde isyanlar çıkarmışlardır. Bâbîlerin, Bâb'ı hapisten kurtarmak için çözüm arayışında olduğu bir zamanda Bahâullah olarak bilinen ve aynı zamanda Bahâiliğin de kurucusu olan Mirza Hüseyin Ali (ö. 1309/1892) sahneye çıkmış, Bâbîliğin İslâm ile bütün bağlarını kopardığını ilan etmiştir.¹⁵ Bu olaydan kısa süre sonra Nâsırüddin Şah (ö. 1313/1896) Bâbîler sorununu temelden çözmek için Şiî ulemanın katline dair fetva vermesi üzerine 1850'de Bâb'ı idam ettirmiştir.¹⁶

Ergin'in araştırmalarına göre Bâbîlerin İran yönetimine karşı yaptığı ihtilal neticesinde İran yönetiminin başında bulunan Nâsırüddin Şah binlerce Bâbîyi öldürmüştü,¹⁷ geri kalanların ise tövbe ve istiğfar ettirmek suretiyle Şiîliğe dönmelerini sağlamış, dönmeyenleri ise İran'ı terk etmeleri şartıyla serbest bırakmıştır. Ancak İhsan Mahfi'nin iddialarına göre Bâbîler, Bâbîlikten dönmek yerine idam edilmeyi tercih etmişlerdir.¹⁸ Bu dönemde Mirza Muhammed Ali, bütün sözlerinde ve yazılarında "zuhur"unu daha büyük bir zuhurun takip edeceğini sürekli gündemde tutmuştur. Böylece Bahâiliğin kurucusu olarak bilinen Mirza Hüseyin Ali de Bâb'ın bu sözlerinden etkilenmiş, büyük bir zuhurun gerçekleşeceğini sık sık dile getirmiş ve sonunda "Benim zuhurum o büyük Tanrı zuhurunun bir müjdecisidir" diyerek bütün milletler tarafından beklenen mehdînin kendisi olduğunu ilan etmiştir. Bahâullah lakaplı Mirza Hüseyin Ali ile Suph-i Ezel lakaplı Mirza Yahya Nuri (ö. 1331/1912 adında iki kardeş İran ve Irak'ta doktrinlerini yaymaya başlayınca İran hükümeti, onların Şiîler ve Sünnîler için tehlike oluşturdukları düşüncesiyle Osmanlı'dan yardım istemiştir. Bunun üzerine Bâbîler önce İstanbul'a sonra

¹² Bk. Osman Nuri Ergin, *Bahâilik Hakkında Rapor*, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Bölümü Katalog No: OE_Yz_001848.

¹³ Sabri Hizmetli, "İtikadî İslâm Mezheplerinin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Bâbîlik-Bahâilik", *İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği (Kutlu Doğum Haftası 1993)*, Ankara 1995, 219; Abid Taherzadeh, *H. Bahâullah'ın Zuhuru*, 4 cilt, trc. Süreyya Güler, (İstanbul Kazancı Matbaacılık, 1995), 1/5.

¹⁴ Ergin'e göre Mirza Ali Muhammed, Şiîler arasında on asırdır beklenen Mehdî'nin bir kurtarıcı olarak gelip kendilerini İran yönetiminin zulüm ve işkencelerinden kurtaracağı inancını kendi çıkarları için kullanmıştır. Ergin, bu inancın Zerdüştlükteki Şah Behram Çûpin akidesinden ileri geldiğini belirtmektedir. Ergin'in tespitlerine göre mehdîlik iddiasında bulunan Mirza Ali Muhammed, idam edilmeden önce Şiî ulema tarafından yargılanırken şu ifadelerle yer vermiştir: "Ben senelerden beri, adını çağırdığımız, artık gel görün diye yalvardığımız, mülakatına can attığımız ve bir an önce teşrifini beklediğimiz, Allah'dan niyaz eylediğimiz Mev'üd benim". Bk. Ergin, "Sapık Fırkalar: Bahâiliğin İcyüzü-I", *Sebülürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 53.

¹⁵ Şevki Efendi, *Bahâî Dininin I. Yüzyılı*, trc. Suna Bozkır, (İstanbul: Baha Yayınları 1995), 33; Sufi A. Q. Niyaz, *The Babi and Bahai Religion*, (Surrey: Islam International Publications, 1960), 28.

¹⁶ Şevki Efendi, *Bahâî Dininin I. Yüzyılı*, 53-54.

¹⁷ Bâbîler, onun hükümdarlığının ilk dönemlerinde Tebriz'de kurşuna dizildiler. Bâbîler ise intikamlarını almak amacıyla 15 Ağustos 1852'de Nîyâverân'da Şaha karşı suikast girişiminde bulundular. Ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlandı. Bu olay üzerine Bâbîler tutuklanarak öldürüldü. Bk. Suâd Pîrâ-Osman Gazi Gözüdenli, "Nâsırüddin Şah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32/405-406 (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 405.

¹⁸ İhsan Mahfi, "Bâbîlik", *Mahfil* 2/23 (1340/1922), 206.

Edirne'ye gönderilmişlerdir.¹⁹ Oradan da Mirza Yahya ve taraftarları Kıbrıs'a, Mirza Hüseyin Ali ve taraftarları ise Akka'ya sürgün edilmiştir. Ergin'in tespitlerine göre bu ayrılıktan sonra anarşistlik ve Hasan Sabbahlık karakterini terk eden Mirza Hüseyin Ali "Bahâullah", Mirza Yahya Nuri ise "Suph-i Ezel" mahlaslarını kullanmıştır. Dolayısıyla Suphi Ezel ve taraftarları "Ezeliler",²⁰ Bahâullah ve taraftarları ise "Bahâîler" olarak isimlendirilmiştir.²¹ Kısacası Bahâîlik, başlangıçta yani Bâbilik döneminde İslâm dinine bağlı bir hareket iken Bedeşt toplantısından sonra Mirza Hüseyin Ali'nin girişimleriyle İslâm'dan bağımsız bir din olarak ilan edilmiştir. Bâb'ın ölümünden sonra Mirza Hüseyin Ali, Allah tarafından insanlara gönderilen yeni bir peygamber ve kendisinin kaleme aldığı *Kitâbü'l-Beyân* adlı eserin ise bu yeni peygamberliğin kutsal kitabı olduğunu ileri sürerek Bahâîliği kurmuştur.²²

Ergin'in tespitlerine göre, Bahâîliğin ilk ortaya çıktığı zamanlarda Bahâullah ve kardeşi Mirza Yahya arasında yaşanan kavga ile Bahâullah'ın ölümünden sonra Abbas Efendi ile kardeşi Mirza Muhammed Ali arasında yaşanan itirazlar Bahâîliğin mahiyetini ortaya koymaktadır. Çünkü Bahâî kaynaklarına göre Bahâullah, kendisinden sonra yerine Abdûlbahâ'yı vasiyet etmiş ancak diğer oğlu Mirza Muhammed Ali babasının vasiyetnamesini tanımayarak ona ihanet etmiştir. Ergin'in belirttiğine göre Mirza Muhammed Ali'nin bu itirazı amcası Mirza Yahya'nunki gibi siyasî amaç taşımayıp tamamen mezhebîdir. Dolayısıyla Ergin'e göre Mirza Muhammed Ali, Şîilik dışına çıkmak istemediği gibi İslâm dinini de tamamen terk etme taraftarı da olmamıştır.²³ Bu durumu siyasî olarak değerlendiren Bahâî yazarların iddialarının aksine Ergin, bunun siyasî olmadığını, siyasî olması durumunda Osmanlı hükümetinin Bahâîleri²⁴ tekrar Akka'ya geri göndermekle yetinmeyeceğini belirtmektedir. Dolayısıyla Bahâîlerin İstanbul, Edirne ve oradan da Akka'ya sürgün edilmeleri nedeniyle Osmanlı halifelerine karşı yaklaşımlarının olumsuz olması kaçınılmazdır.²⁵

Ergin'in ileri sürdüğü iddialara göre Suph-i Ezel, kardeşi Bahâullah'a zarar vermek için Şîilerle iş birliği yapmıştır. Ergin, Suph-i Ezel'in Şîilik yani İslâm dairesi içinde kalmayı tercih ettiğini ve aynı zamanda mutedil bir yol izlediğini belirtmiştir. O, Bahâullah'ın ise İslâm ile alakasını keserek yepyeni bir doktrin kurmak istemesi sonucu Bahâîliğin zuhur ettiği görüşündedir. Dolayısıyla Kıbrıs'taki Ezeliler, zamanla tarih sahnesinden silinirken Akka'daki Bahâîler çalışarak ve gerçek hedeflerini Osmanlı'dan takıyye yoluyla gizleyerek varlıklarını devam ettirmişlerdir.²⁶

Ergin'in tespitlerine göre Bahâîlik, Bâb'ın mehdîlik iddiasından sonra özellikle de Akka'ya yerleşinceye kadar geçen sürede Şîî akidesi içinde bir mezhep görünümündedir. Ancak daha sonra Bahâullah, kendisini Allah veya hiç olmazsa Hıristiyanlarda olduğu gibi Allah'ın oğlu Hz. İsa rolünü oynamıştır. Çünkü Ergin'e göre Bahâî kaynaklarda Abbas Efendi'nin (ö. 1844/1921) açıklamalarında bu durum açıkça görülmektedir. Abbas Efendi, Hıristiyan inancına göre iki bin yıl önce dünyaya gelmiş olan Allah'ın oğlu Hz. İsa'nın yerine Bahâullah'ın ikinci defa nasıl geldiğini, niçin Allah'ın bırakılıp Bahâullah'a teveccüh edilmesi gerektiğini şu ifadelerle anlatmıştır: "Allah'ı tanımak isteyen Onu İsa ve Bahâullah gibi ulûhiyetin mükemmel aynalarında aramalıdır. Ulûhiyet güneşi bu aynalarda münceľdir."²⁷

¹⁹ Edirne Bahâîleri hakkında detaylı bilgi için bk. Fahri Türk vd. "Geçmişten Günümüze Edirne Bahâî Toplumu", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 8/1 (Ocak 2017)26-34.

²⁰ Geniş Bilgi için bk. Yasin İpek, "Suphi Ezel Mirza Yahya ve Ezeliler", *Bilimnâme*, 45 (2021/2), 62-70.

²¹ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-I", *Sebîlürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 53-54; Ayrıca bk. Yasin İpek, "Yeni bir Dinî hareket olan Bahâîlikte Tebliğ Anlayışı ve Türkiye'de Bahâîler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/59 (2018), 1328-1330.

²² Ali Albayrak-Ömer Faruk Teber, Yusuf Gökalp, "Anadolu'da Bahâî Faaliyetlerinin Bir Yansıması: Emin Ali'nin 'Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu' Adlı Makalesi", *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5/4 (2020), 561.

²³ Ergin, "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 91.

²⁴ Osmanlı Döneminde Bahâîler hakkında bk. Fahri Türk vd. "Geçmişten Günümüze Edirne Bahâî Toplumu", 24-29.

²⁵ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 91.

²⁶ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-I", *Sebîlürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 54.

²⁷ Ergin, "Sapık Fırkalar: Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İcyüzü-V", *Sebîlürreşâd*, 9/207 (Ekim 1955), 104-105.

Bahâiliğin kurucusu, Bahâullah adıyla anılan Mîrzâ Hüseyin Ali'den sonra yerine büyük oğlu Abdülbahâ, daha sonra da büyük torunu Şevki Rabbanî Efendi (ö. 1376/1957) geçmiştir. Bahâilik, kurumsallaşma sürecini Şevki Efendi ile tamamlamış ve taraftarlarına inançlarını gittikleri yerlerde tebliğ etme görevini dinî bir görev olarak yüklemiştir.²⁸ Buna bağlı olarak Şii gelenek içerisinde İran'da zuhur eden Bahâilik, son dönemlerde Türkiye'de ve Avrupa'da yayılma eğilimi göstermiştir.²⁹ Dolayısıyla doğuşundan itibaren yayılcı bir politika izleyen Bahâiler başta Amerika olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde Amerikan Bahâî topluluğu önderliğinde yapılan tebliğ faaliyetleri neticesinde dünyanın dört bir tarafına yayılmıştır.³⁰ Her ne kadar Bahâilik, Türkiye'de yayılma eğiliminde olsa da Yargıtay'ın 13.10.1962 tarih ve 1252 esas ve 2345 sayılı kararıyla bir din olarak kabul görmemiştir. Dolayısıyla da onlar kapalı bir cemaat olarak yaşamaya devam etmişler ancak din konusu söz konusu olduğunda, kimliklerini açıklamaktan da geri kalmamışlardır.³¹

1. 2. Abbas Efendi (Abdülbahâ) ve Bahâilikteki Rolü

Bütün Bahâî eserlerin açıklayıcısı ve yorumlayıcısı olarak önemli bir role sahip olan Abbas Efendi, Bahâullah'ın vefatından sonra Bahâîlerin reisi olmuştur. Abbas Efendi, Mirza Hüseyin Ali'nin yani Bahâullah'ın büyük oğludur. 1844'te Tahran'da doğmuş, 1921'de Hayfa'da vefat etmiştir.³² Babası kendisini "Aka" diye çağırması olsa da Osmanlılar arasında daha çok Abbas Efendi olarak bilinmektedir. Babasının ölümünden sonra kendisine Bahâullah'ın kulu ve kölesi anlamına gelen "Abdülbahâ" mahlası verilmiştir. Çünkü kendisi Abdülbahâ olarak çağrılmayı tercih etmiş ve hayatı boyunca da Bahâullah'ın doktrinlerinin savunucusu olarak da bu isimle anılmıştır.³³ Başta Mısır ve Amerika olmak üzere birçok ülkeyi dolaşarak verdiği vaazlarla Bahâiliğin doktrinlerini anlatmıştır.³⁴ Ergin'e göre o, Bahâiliğin asıl ve biricik yayıcısıdır. O, Abbas'ın Bahâilikteki rolünü Hıristiyanlığın kuruluşunda hizmetleri olan Saint Paul veya Saint Pierre'ye benzetmektedir.³⁵ Ergin'in araştırmalarına göre Bahâî yazarları, Abbas Efendi'nin aynen Bâb Mirza Ali Muhammed ve babası Bahâullah gibi mektep ve medresede okuma yazma öğrenmediğini fakat aynı zamanda Farsça, Arapça ve Türkçeyi okuyup yazdığına hatta tasavvuftaki kudretini ispat etmek için 15 ile 16 yaşlarında bir risâle kaleme aldığına dair bilgiler vermişlerdir.³⁶

Ergin, Abbas Efendi'nin yani Abdülbahâ'nın mezhep içinde oynadığı rolleri, hüviyetini ve mesleğini özellikle de Bahâilik doktrinini kendi çevresinden ve Osmanlı hükümetinden ustalıkla gizlediğini, hayatta iken onunla görüşen dört Türk muharririn verdiği bilgilerden öğrenildiğini bildirmektedir.³⁷ Ergin, bu muharrirlerden Bereketzâde İsmail Hakkı (ö. 1337/1918), Mehmet Refik (ö. 1814/1871), Mehmet Behçet (ö. 1296/1879) ve Süleyman Nazif'ten (ö. 1869/1927) nakillerde bulunmuştur.³⁸ Ergin'in Bereketzâde'den naklettiği bilgiye göre Abbas Efendi, âlim, faziletli ancak dini yönünden çok siyasî yönü ön planda olan, aynı zamanda Akka'da zengin, fakir, Müslüman olsun olmasının herkes tarafından sevilen misafirperver biri olarak bilinir. Ayrıca Abbas Efendi, hem Peygamberimiz Hz. Muhammed'i hem de Hulefâ-yi Râşidîn'den Hz. Ebû Bekir (ö. 13/634) ve Hz. Ömer'i (ö. 23/644) saygıyla anmaktadır. Bunların dışında Ergin, Abbas

²⁸ Fatih Topaloğlu, "Bahâiliğin Gençliğe Yönelik Faaliyetleri", *İslâm Modernite ve Gençlik*, ed. Seyfullah Kara vd., (Ankara: İlâhiyât Yayınları 2021), 362.

²⁹ Mehmet Saffet Sarıkaya, *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013), 226-227.

³⁰ İpek, "Yeni bir Dinî hareket olan Bahâilikte Tebliğ Anlayışı ve Türkiye'de Bahâiler", 1329.

³¹ Mustafa Öz, "*Türkiye'de Bahâilik ve Bahâî Faaliyetleri*", *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*, ed. Ömer Faruk Harman (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 319-320.

³² Ergin, "Bahâiliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77; Ethem Ruhi Fığlalı, "Bahâilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4/464-468 (İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi Yayınları, 1991), 464.

³³ Türkiye Bahâî Toplumu Dış İlişkiler Temsilciliği, *Bahâî Dini, Tarihi, Öğretileri ve Toplumsal Çalışmaları*, (İstanbul: Bahâî Eserleri Basım Dağıtım, 2016), 26.

³⁴ Neyir Özsuca, *Bahâî Dini, Tarihi, Prensipleri ve Dinî Hükümleri* (Ankara: Ant Matbaası, 1989), 10.

³⁵ Ergin, "Bahâiliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77.

³⁶ Ergin, "Bahâiliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77.

³⁷ Ergin, "Bahâiliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77-78.

³⁸ Bu nakillerin bir kısmı için bk. Ergin, "Bahâiliğin İcyüzü-III", *Sebilürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 89-90.

Efendi'nin babası yani Bahâîliğin kurucusu Mirza Hüseyin Ali'yi ilahlık derecesine çıkarması nedeniyle Bereketzâde tarafından eleştirildiğini belirtmektedir.³⁹

Ergin, Abbas Efendi ile yüz yüze yapılan konuşmalarda onun Bâbîliği, bir tarikat olarak gördüğünü, Bahâullah ile Mirza Ali Muhammed'in muasırı olsa da aralarında bir âşinalığın olmadığını bizzat şu ifadelerle aktarmaktadır: "Tarikat-ı Bâbîye Şirazlı Ali Muhammed tarafından 1840'ta tesis olunmuştur. Bu zat Bahâullah remzini taşıyordu. Bahâullah ile bu zat arasında bir âşinalık bile yoktur; ancak onlar muasırdır."⁴⁰ Abbas Efendi'nin belirtmesine göre Bâb Mirza Ali Muhammed'in kurduğu Tarikat-ı Bâbîye'nin amacı Şiîler ile Sünnîler arasındaki ihtilafları ortadan kaldırmaktı.⁴¹

Ergin'in naklettiğine göre Abbas Efendi, maksat ve mesleklerinin yanlış yorumlanmasından çok şikâyetçi olan biridir. Abbas Efendi, İslâm'ın temel esaslarına muhalif hiçbir inançları olmadığı gibi bilakis içtihatlarının İslâm'ın ruhuna uygun olduğunu savunmuştur.⁴²

Diğer taraftan Ergin, Abbas Efendi'yi sözlerinde tutarlı olmamakla tenkit etmektedir. Çünkü Ergin'in araştırmalarına göre Abbas Efendi, babası Bahâullah'ı Müslüman mütefekkirlere karşı evliya diye tanıtırken kendisinde böyle bir kudretin olmadığını yemin ederek söylemiştir. Ancak kız kardeşinin oğlu Şevki Efendi'ye bıraktığı vasiyetnamede ise kendisini manevî bir memuriyet, ilah veya peygamber olarak görmüştür. Ergin'in belirttiğine göre vasiyetnamesinin sonunda şu ifadeler yer vermiştir: "İlâhî, İlâhî! sen şahitsin, senin nebîlerin, resullerin ve velîlerin güzîdelerin de şahittir ki dinini, doğru yolunu, nurlu şeriatını koruyabilmek için bütün dostlarına yol gösterdim. Sen vâkıfsın, sen bilicisin."⁴³ Ergin, daha öncesinden babası Bahâullah'ın bu yolları açtığını, genişlettiğini hatta tamamladığını taraftarlarına söylediğini belirtir. Ancak Ergin'e göre Bahâîlerin doktrinlerinde birtakım noksanlıklar ve eksikliklerden dolayı Abbas Efendi, vasiyetnamesinde bu noksanlıkları gidermiştir. Dolayısıyla Ergin, Bahâullah'ın mı doğru söylediğini yoksa Abbas Efendi'nin mi yalan söylediğini kestiremediğini belirterek onları eleştirmiştir.⁴⁴

Abdûlbahâ'nın Bahâîler arasındaki rolünü Şevki Efendi'nin değerlendirmesi ise şu şekilde olmuştur: "O, ilk başta ve her şeyden önce Hz. Bahâullah'ın emsalsiz ve her şeyi kapsayan misakının merkezi ve eksenidir. En büyük eseridir. Işığın lekesiz aynasıdır. Öğretilerinin kusursuz örneğidir. Sözlerinin yanılmaz yorumcusudur. Tüm Bahâî ideallerinin somut halidir, tüm Bahâî erdemlerinin canlı örneğidir."⁴⁵

1. 3. Bahâî Doktrininin Yayılmasında Takıyye Metodu

Ergin, araştırmalarında Bahâîlerin Doğuda ve İslâm ülkelerinden daha çok Amerika gibi gelişmiş Hıristiyan bir ülkede, yirminci yüzyılda çıkan bir dergide asıl gaye ve maksatlarını, saldırma sebeplerini, gerçekleri hangi nedenlerle gizlediklerini açıklamaya çalışmıştır. Ergin'e göre Bahâîler, iman ve itikadını yerine ve zamana göre saklayarak takıyye yapmışlardır. Bahâîler, Şiîlerden ayrılıp kendi doktrinlerini kurduktan sonra takıyyeyi mezhepler arasında en çok kullanan Şiîlerden alıp uygulamışlardır. Çünkü Bahâîliği yayan Abdûlbahâ, Bahâîliğin ne olduğunu öğrenmek isteyen Türk-İslâm düşünürlerine karşı amaçlarını büyük bir ustalıkla gizleyerek takıyye yapmıştır. Çünkü onlar bazı yerlerde Bahâîliğin İslâm'ın ruhuna uygun olduğuna dair ifadeler kullanmışlardır. Ergin'e göre Bahâîler, mümkün olduğu kadar kanaat ve mezhebe dair konularda münakaşadan kaçınırlar ve şiddetle taraftarlarına takıyye yapmayı tavsiye etmektedirler. Ergin, Bahâîlerin hareket noktalarını gösteren kırk sekiz vesâyânın

³⁹ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 89-90.

⁴⁰ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 90.

⁴¹ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 90.

⁴² Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 90.

⁴³ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 91.

⁴⁴ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-III", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 91.

⁴⁵ Şevki Efendi, *Hız. Bahâullah'ın Dünya Düzeni Hakkında Mektupları*, (Ankara: Bahâî Eserleri Basım Dağıtım, 2012), 132.

birinde; kimseye itiraz edilmemesi, niçin ve neden diye sorulup sözün uzatılmaması özellikle de “Emir bi'l-Ma'rûf Nehy ani'l-Münker”den kaçınılması gerektiğine dair açıklamaların olduğunu ifade etmektedir.⁴⁶

Ergin'e göre İslâm mezhepleri ve cemaatleri içerisinde takıyyeyi en ustalıkla kullanan Şîiler olmuştur. Şîilerden ayrılarak onların takıyye anlayışının etkisinde kalan Bahâîler, yeni bir doktrin oluştururken bu metodu devam ettirmişlerdir. Böylece onlar uzun süre gerçek çehrelerini gizleyerek sinsice çalışmışlardır. Ergin'in iddialarına göre İran'da doğan ve Osmanlı ülkesinde büyüyen Bahâîler, takıyyeye sığınarak uzun süre inançlarını gizlemişlerdir. Ancak onlar Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Suriye'den çekilmesiyle devletin nüfuzu Bahâîlerin üzerinden kalkması sonucunda takıyye yapmayı gerekli görmeyerek akidelerini serbestçe söylemeye başlamışlardır.⁴⁷

Ergin, Bahâîler içinde takıyyeyi en iyi ve en ustaca uygulayan kişinin Bahâîliğin kurucusu Mirza Hüseyin Ali'nin oğlu Abdülbahâ lakaplı Abbas Efendi olduğunu delillerle ispatlamaya çalışır. Bu konuda onun ileri sürdüğü delillerden birine göre Bahâullah'ın ilahlık iddiası Akka'da yayıldığı sıralarda bölgede bulunan Bereketzâde İsmâil Hakkı Bey, Bahâîliğin aslını Abbas Efendi'ye sorunca ondan; “Şâfi mezhebine yakın bir mezheptir” cevabını alması ile babası Mirza Hüseyin Ali için de “Evliyâullahdan bir zattır” ifadesini kullanması açıkça onun takıyye yaptığını göstermiştir.⁴⁸

Ergin, “Bahâîlik İslâm'a benziyor veya ona yakındır” diyenlere karşı, Bahâîliğin İslâm diniyle kesinlikle hiçbir alakasının olmadığını kendi eserlerinden deliller göstererek cevap vermiştir. Aynı zamanda Ergin, Bahâîler'in, artık takıyye yapmaya ihtiyaç kalmadığını bizzat belirttiklerine ve Bahâîlik doktrinini yaymak amacıyla İngilizce yazdırılıp başka dillere tercüme ettirilen eserlere dikkat çekmektedir. Ayrıca “Bahâîliğin Birinci Yüzyılı” adıyla Türkçeye tercüme edilen eserde artık başka dine mensup olanların Bahâîliğe bir tarikat, bir mezhep veya İslâm'ın bir dalı olarak bakmamaları gerektiği, ancak takıyyenin bir dönem Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerde zaruri olduğu belirtilmiştir.⁴⁹

2. OSMAN NURİ ERGİN'İN ÇALIŞMALARINDA BAHÂİLİĞİN BAZI İTİKÂDÎ ESASLARI

2. 1. Tanrı İnancı

Ergin, Bahâîlerin asıl inançlarının neler olduğunu sorgulamış, onların dinî bir hareket olup olmadığını anlayabilmek için dünyaya yönelik idare ve ibadet şekillerinden ziyade Allah tasavvurlarının neler olduğunun bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. O, Bahâîlerin Allah hakkındaki görüşlerini kendi kaynaklarından örnekler vererek anlatmıştır. Ergin'in açıkladığına göre Bahâîler, insanın Allah diye tasavvur ettiği şeylerin bir vehimden, hayalden, suretten ve bir aldanıştan başka bir şey olmadığına, Vucud-i Bârî ile bu gibi tasavvurlar arasında kesinlikle bir münasebet bulunmadığına işaret etmektedir. Onlara göre Allah'ı tanımak isteyen bir kimse onu Hz. İsâ ve Bahâullah gibi ulûhiyetin mükemmel aynalarında aramalıdır. Yani Allah, güneşin parlak bir aynada yansması gibi nebî ve resûllerinde tecelli eder.⁵⁰ Dolayısıyla ibadetlerin Allah'a değil de onun mazharı yani zuhuru olan Bahâullah'a karşı yapılması gerekir. Ergin, Bahâîlerin İslâm'daki tanrı tasavvurunu tamamen zıt olması nedeniyle onların bu şekildeki Allah tasavvurlarına karşı çıkmaktadır.⁵¹

Ergin, tanrı olarak görülen Bahâullah'a sonradan “Cemâlullah” ve “Cemâl-i Mübârek” gibi mahlasların verildiğine, bu nedenle de kendisini halktan gizlediğine, evinde münzevî bir hayat yaşadığına, özellikle de yüzünü cemaatten başka hiç kimseye göstermediğine dikkat çekmektedir. Ancak Ergin, böyle bir inancı; mümkün olduğu kadar halka görünmekten sakınan, kendilerini ağır ve pahalı bir şekilde taraftarlarına satmaya çalışan güneşin oğlu olduğu sanılan

⁴⁶ Ergin, “Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 119.

⁴⁷ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü”, *Sebîlürreşâd*, 9/203 (Ağustos 1955), 40.

⁴⁸ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü”, *Sebîlürreşâd*, 9/203 (Ağustos 1955), 41.

⁴⁹ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü”, *Sebîlürreşâd*, 9/203 (Ağustos 1955), 41.

⁵⁰ Fığlalı, “Bahâîlik”, 4/467.

⁵¹ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü”, *Sebîlürreşâd*, 9/203 (Ağustos 1955), 41.

Japon imparatoruna, ilkel dinlerin reislerine, Türkiye'nin doğu illerindeki bazı şeyhlere ve hatta Alevîlerin lideri olan Çelebilerin yaklaşımına benzetmektedir. Ergin, doğuda Cemâl-i Mübârek'i göstermemenin çok yaygın olduğuna dikkate çekerek Şîîleri örnek göstermektedir. Onun tespitlerine göre Şîîler tarafından muhterem ve mukaddes olan Hz. Ali ve oğulları Hasan ile Hüseyin'in minyatüristler tarafından yapılan portrelerinde bile yüzleri örtülü olarak gösterilmiştir. Ergin, Bahâullah'ın da bu durumu kendine örnek alarak yüzünü kendi dostları ve özellikle de Avrupalılardan menfaat umdukları kimselerin dışında hiç kimseye göstermediğini örneklerle ortaya koymuştur.⁵² Bu konuda Ergin, Bahâullah'ın Avrupalı meşhur müsteşrik Pr. Brown ile görüşmesini delil olarak göstermiştir. Ergin, Avrupalı müsteşrik Pr. Brown'ın Bahâullah ile karşılaşmasını bizzat onun ağzından şu şekilde anlatmaktadır:

"...Divanın duvarla birleştiği köşede mehabetli ve vakarlı birisi oturuyordu. Başında dervişlerin taç dedikleri, fakat normalden yüksek ve ince bir sarıkla çevrili bir külah vardı. Nazarımın mün'atıf olduğu bu simayı tasvire muktedir değilsem de ömrüm oldukça unutamayacağım. O geniş alnına iktidar ve azamet oturmuştu. Beline kadar sarkan simsiyah saç ve sakal, alnında ve yüzünde görünen derin kırışıklıkların ifşa ettiği geçkin yaşını yalanlıyordu. Kimin huzurunda bulunduğumu söylemeye hacet yok; kralların gıpta edip imparatorların beyhude hasret çektikleri bir aşk ve merbutiyetin hedefi olan bu zatın önünde hürmetle eğildim. Tatlı ve vakarlı bir surette oturmamı emretti..."⁵³

Ayrıca Ergin, delil olarak Bahâî yazarların yine bir Avrupalının Bahâullah ile görüşmesini Oğlu Abbas'ın ağzından şu ifadelerle anlatır:

"Bir defasında Akka mutasarrıfı, mafevkinden telakki ettiği emir üzerine bir general ile birlikte Cemâl-i Mübârek-i görmek istedi. İzin çıkınca Cemâl-i Mübârek'in büyük ve ihtişamlı huzuru bu Avrupalı şişman generale o derece tesir etti ki hemen kapının önünde diz çöktü. Her iki ziyaretçi o derece korku içinde idiler ki takdim olunan nargileyi içebilmek için Bahâullah'ın iki defa "Buyurun" demesine lüzum görüldü. Bununla beraber nargileye ancak dudaklarını dokundurarak bir tarafa koydular ve kollarını savuşturarak, hazirûnun taaccübünü mucip vaz'ı huşu ve ihtiramla oturdular. Dostlarının aşkına ihtiramı bütün ayan ve memurinin gösterdiği tazîm-ü tekrîm çerçevesindeki hizmet ve ubudiyet halesi, o haşmetli ve mülûkâne sima emrinin (din) nafizliği sadık ve fedakâr bendelerinin çokluğu, bütün bunlar Cemâl-i Mübârek'in hakikat-i halde bir padişahlar padişahı olduğuna delâlet ederdi."⁵⁴

Ayrıca Ergin, Bahâî yazarların Bahâullah'ın görülmesini abartarak anlattıklarını şu cümlelerle dile getirmektedirler: *"İki müstebit sultan, iki şevketli mutlak hükümdar birisi Osmanlı padişahı ötekisi İran Şahı onun aleyhinde bulunuyordu. Bununla beraber Bahaullah onlara ferman ferma bir Şahinşahın kendi tebaasına hitabı gibi hitap ediyordu. Böyle bir hal, şüphesiz dünya yaratılış görülmemiştir."* Bu sözlerden hareketle Ergin, "Şeyh uçmaz, müritleri uçurur" sözünün hatırlanması gerektiğini belirtir.⁵⁵

Abbas Efendi'ye göre bütün ilimlerin temeli Allah'ı tanımaktadır. Bunun, Allah'ın mazharını tanımaktan başka bir suretle olması mümkün değildir. Ergin'e göre Abbas Efendi'nin bu görüşünden maksadın ibadetlerin Allah'a değil onun mazharı olan yani zuhur mahalli olan Bahâullah'a karşı yapılması demektir. Dolayısıyla Bahâîler, bir beşer olan Bahâullah'a ibadeti insanlar kabul etmekte zorlanacağı için Hıristiyanların Hz. İsa hakkındaki telakkisinden medet ummuşlardır. Hıristiyanlara göre Hz. İsa'nın hem tanrılık hem de olağanüstü olan insanî yönü vardır. Ergin ise İslâm'daki Allah'ın eşi ve benzeri olmadığı, O'ndan başkasına ibadet edilmeyeceği inancından hareketle Bahâîlerin bu inancını tenkit eder.⁵⁶

Diğer taraftan Ergin, Hintlilerin dininde güneşten gelme Brahma, Vişnu, Şiva, Mısırlıların dininde yine güneşle ilgili Oziris, İzis, Horus, Hıristiyanlıkta ise Bab, Oğul ve Rûhulkudüs

⁵² Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77.

⁵³ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77.

⁵⁴ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77.

⁵⁵ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-II", *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 77.

⁵⁶ Ergin, "Bahâîliğin İcyüzü-IV", *Sebilürreşâd*, 9/207 (Ekim 1955), 105.

şeklinde birer teslis inancının bulunmasından hareketle Bahâîlerin de Bâb, Bahâullah ve Abdülbahâ üçlemesiyle Bahâî teslisi oluşturduklarına dikkat çeker.⁵⁷ O, Bahâî kaynaklardan yararlanarak konuyla ilgili şu cümlelere yer verir: “*O günün sabahyıldızı Bâb; güneşi Bahâullah'ın zuhuru azamı, Ayı da Abdülbahâ'dır. Öyle bir yıldız, öyle bir güneş, öyle bir ay ki onlar için batmak yoktur. Onlar şimdiki medeniyetin bütün asarı yeryüzünden silindikten sonra da ruhanî âlemde ebediyen parlayacaklardır.*”⁵⁸

Bahâî inancına göre Bahâîler, Bahâullah'ın beşerî şahsiyetine değil, o şahsiyette bulunan münceli ilâhî nura tapmaktadır. Fakat Bahâullah'ı Allah'ın yeni döneme ait bir elçisi olarak tanırlar. Ergin, Bahâîlerdeki bu inancın Hıristiyanlıktaki ile benzerliğin olduğuna işaret eder. Çünkü Hıristiyanlar da Hz. İsa'nın Tanrılık cevherine ibadet etmişlerdir.⁵⁹

Ergin'e göre Bahâîler, Bahâullah ile Abdülbahâ'yı Allah'a ve Hz. İsa'ya benzetmekle kalmamışlar, Bahâî teslisini Bâb, Bahâullah ve Abdülbahâ şeklinde oluşturmuşlardır.⁶⁰ Dolayısıyla Bahâîlerdeki Bâb, Bahâullah ve Abdülbahâ üçlemesinin Hıristiyanlardaki teslis inancına benzeten Ergin, aynı zamanda böyle bir teslis inancının Kızılbaş, Alevî ve Bektaşilerde de Allah, Muhammed, Ali şekline olduğuna dikkat çekmektedir.⁶¹ Ergin'in araştırmalarında Bahâîler, Bahâullah'ı Allahlık, Abdülbahâ'yı da Mesihlik yani Saint Paul mertebesine çıkardıkları görülmektedir.⁶² Ergin'e göre onların bu doktrini batı dünyasında birçok insanın dikkatini çekmesinden dolayı Abdülbahâ kendisinin Hz. İsa rolünü oynayışını görüntüde reddetmiş gibi olsa da aslında kendisini Bahâullah'ın oğlu olarak göstermekle de iddiasını onlara kabul ettirmiş olmaktadır.⁶³ Diğer taraftan Ergin, İlâhî mazharların Tanrılık, Rablık, peygamberlik, nebîlik, velîlik, imamlık ve kulluk şeklinde olduğu iddialarını tamamen doğru olduğunu itiraf eden Bahâîler konusunda Müslümanların daha dikkatli olmaları gerektiğini vurgular.⁶⁴

Ergin, Bahâullah'ın Allah, Abdülbahâ'nın da Saint Paul olup olmadığı konusunu “kompleks” olarak yorumlamaktadır. Ergin, Bahâullah'ın Allah, Abdülbahâ'nın da bir sembol olup olmadığı hususunda bazı deliller sunmaktadır. Ergin'in tespitlerine göre Bahâîliğin propagandasını yapan eserlerde Bahâullah'ın resmine asla rastlanılmamakta sadece Abdülbahâ'nın resimleri görülmektedir. Ona göre bu durum Bahâullah'ın beşer üstü bir varlık olarak görülmesi nedeniyle böyle bir varlığın resimle fotoğrafla tespit olunamayacağı anlamına gelmektedir.⁶⁵ Yine Ergin, çalışmalarında Amerika'da en çok okunduğunu söylediği Life Mecmuasının 11 Mayıs 1950 tarihli nüshasında Bahâîlik'ten bahseden bir yazıya dikkat çekmektedir. O, bu yazıda bütün din nâşirlerinin resim ve isimlerinin konulduğunu ancak Bahâullah'ı Allah olarak telakki etmeleri nedeniyle de onun yerine Abdülbahâ'nın resminin yer aldığını belirtmektedir.⁶⁶ Ergin Bahâîliği; “Dokuz Rakamına Bağlanan Din” başlığıyla tanıtan bu yazıyı önemine istinaden şu şekilde aktarmaktadır:

“Bahâî dini kendisine mahsus belli âyinleri, kaideleri olmadığı halde, birden ona kadar sayılar arasındaki en yüksek rakam olan dokuza son derece ehemmiyet verir. Bu sayı, Bahâîlere göre insanın tekâmülünü ifade eder. Mahallî veya bütün bir cemiyet halinde bu inancı yaşatan ve idareyi ele alanlar daima dokuz imam veya dokuz idarecidir. Dokuz kenarlı mabed, dokuz dönümlük arazi üzerine kurulmuştur. Bahâîler burada da gösterildiği gibi Allah'ın insanlara çeşitli

⁵⁷ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-III”, *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 91.

⁵⁸ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-III”, *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 91.

⁵⁹ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 117.

⁶⁰ Ergin, *Bahâîlik Hakkında Rapor*, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Bölümü Katalog No: OE_Yz_001848, 19.

⁶¹ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 117.

⁶² İslâm düşüncesindeki mehdîlik kavramının içeriğinin şekillenmesinde büyük ölçüde sonradan eklenen İsrâîlî geleneğin etkili olduğu bilinmektedir. Bahâî dinî geleneğinde ise beklenen kurtarıcı için yaygın olarak kullanılan isim, mesîh olmuştur. Bk. Ömer Faruk Teber, “Mehdîlik İnancı Temelinde Oluşan Geç Dönem Mezhepler”, *İslâm Mezhepleri Tarihi*, Anadolu Üniversitesi İlahiyat Önlisans Programı, Ed. M. Ali Büyükkara, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2018), 192.

⁶³ Ergin, “Sapık Fırkalar-V: Bahâîliğin İcyüzü”, *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 117.

⁶⁴ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 117.

⁶⁵ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 118.

⁶⁶ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 118.

dinlerin peygamberleri tarafından tanıtıldığına inanırlar... Bundan seksen yedi sene evvel bir din olarak doğan Babizm'den sonra Bahâullah tarafından kurulan ve oğlu Abdülbahâ tarafından asrımıza kadar Bahâîlik takip etmiştir. Bahâîlerin de kabul ettiği bütün büyük peygamberler cemaatlerine Allah'ın birliğini ve insanların kardeşliğini tarihin değişik zamanlarında öğretmişlerdir. Bunlar İlâhî ilhamın tekâmülünü de açıklamışlardır. Abdülbahâ'nın bir peygamber olmadığı halde buraya resminin alınmasının sebebi Bahâîlere göre onun hem Bâbizm hem de Bahâizm mümessili oluşudur. Bahaullah şöyle demiştir: Allah'ın sözü tektir. Bunu söyleyenler ise pek çoktur.”⁶⁷

Ergin'e göre Bahâîlerin iddia ettiği gibi Bahâullah eğer Allah ise onun sözünü ancak kendisinden sonra gelen oğlunun söylemesi gerekir. Ancak kendisinden önce gelen peygamberleri Bahâullah'ın da kabul ettiği iddia edildiğine göre acaba o peygamberler hangi Allah'ın sözünü söylemeye gelmişlerdir? Ergin, Bahâîlerin bu durumunu anlamanın mümkün olmadığını söylemektedir.⁶⁸

Diğer taraftan Ergin, İslâm'da Allah'ın mütekellim, muhatapın ise Hz. Muhammed ve ümmeti olduğuna vurgu yaparken bunun tam aksini iddia eden Bahâîlerin, Bahâullah'ın mütekellim, Allah'ın ise muhatap olduğuna ve ayrıca Bahâullah'ın bu konuda peygamberleri ve evliyaları şahit tutarak Allah'a yol göstermelerini tenkit etmektedir. Ergin'e göre bu durum İslâm inancına tamamen aykırıdır. Çünkü Ergin, İslâm inancına göre Allah'ın, İslâm dinini doğru yol olarak seçtiğini belirtir.⁶⁹

2. 2. Peygamber İnancı

Bahâîler, Bahâullah için peygamber kavramı yerine genellikle daha çok “Tanrı zuhuru” veya “Tanrı mazharı” kavramlarını kullanırlar. Onlara göre peygamberler, Tanrı tarafından insanları doğru yola yönlendirmek ve onlara mutlu bir düzen sağlamak için görevlendirilmiş kimselerdir. Bu durum Tanrı'nın hiçbir zaman değişmeyen ve değiştirilemeyecek olan ve eskiden beri devam eden bir geleneğidir.⁷⁰ Tanrı kullarını Tanrı'ya, ancak Tanrı mazharları ulaştırabilir. Onlara göre Tanrı zuhurlarını tanımak, Tanrı'yı tanımak anlamına gelmektedir.⁷¹ Dolayısıyla Bahâîlere göre Hz. Âdem'den sonra gelmiş bütün nebiler ve resuller, sadece Tanrı Zuhuru olan Bahâ'yı müjdelemek için gönderilmişlerdir. Çünkü o, bütün dinlerin bahsettiği “Mev'ûd”dur.⁷²

Kur'an'da geçen bütün peygamberleri kabul eden Bahâîler, Hz. Âdem'den sonra gelmiş bütün peygamberlerin Allah'ın zuhuru olan Bahâullah'ı müjdelemek için gönderilmiş olduğunu iddia ederler. Ayrıca Bahâullah'ın tüm dinler ve peygamberler tarafından vaad edildiğine inanırlar. Vaad edilen “Mev'ûd” un gelişi ile tüm dinleri tamamlandığına⁷³ dolayısıyla da peygamberliğin hiçbir zaman son bulmayacağına ve Bahâullah'ın da Allah tarafından yeni döneme ait gönderilen son peygamber olmadığına inanan Bahâîler, Hz. İsa ve Hz. Muhammed gibi Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere saygı gösterirler.⁷⁴ Hatta onlar İslâm inancına göre peygamber olmayan Buda, Zerdüş't ve Krişna gibi kişilerin de peygamber olduğuna inanmaktadırlar.⁷⁵ Ancak Ergin, Bahâîlerin, Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere saygı gösterdiklerini belirtse de Bahâullah'ı Allah'ın yeni bir elçisi olarak görmelerini hatta onu Allah mertebesine çıkarmalarını dolayısıyla da nübüvvet anlayışlarını tenkit etmektedir.⁷⁶ Ergin'e göre Bahâîler, Hz. Muhammed öncesi gönderilen bütün peygamberlerin peygamberliğini kabul etmiş

⁶⁷ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebilürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 118.

⁶⁸ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebilürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 118-119.

⁶⁹ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-II”, *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 76.

⁷⁰ Özşuca, *Bahâî Dini*, 112.

⁷¹ Husmand Fatheazam, *Yeni Bahçe*, çev. Mehmet Niyazi (Adana: Nadir Kitap, 1977), 12-13.

⁷² Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-I”, *Sebilürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 53; Fığlalı, *Bâbilik ve Bahâîlik*, 62.

⁷³ Fığlalı, *Bâbilik ve Bahâîlik*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 62.

⁷⁴ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-V”, *Sebilürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 117.

⁷⁵ Geniş bilgi için bk. Fatheazam, *Yeni Bahçe*, 27-34.

⁷⁶ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü”, *Sebilürreşâd*, 9/203 (Ağustos 1955), 41.

ve saygı göstermiş olsalar da Peygamberimiz Hz. Muhammed'e asla değer vermemektedirler. Onu Hz. Musa ve Hz. İsa peygamberle bile bir arada tutmamaktadırlar.⁷⁷

2. 3. Kutsal Kitapları

Kutsal kitapların hiçbir zaman son bulmayacağına inanan Bahâîlere göre Allah tarafından Bâb ile Bahâullah'a gönderilen kitaplar da kutsaldır. Vahiy sonucu Bâb tarafından yazılan *Kitâbü'l-Beyân* ve Bahâullah tarafından yazılan *Kitâbu'l-İkan*, *Kitâbu'l-Akdes* ile *Kelimât-i Mekkûne* bunlardan birkaçıdır. Ergin, onların vahiy mahsulü olarak gördükleri bu kitaplar hakkında önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Ergin'in tespitlerine göre Bâbî lideri Mirza Ali Muhammed, İslâm dini içinde yeni bir doktrin oluşturup onu yayınlamak kadar âlim biri olmadığını bizzat kendisi söylemiştir. Buna rağmen Mirza Ali Muhammed tarafından Kur'an'a nazire olarak Arapça olan *Kitâbü'l-Beyân* adlı kitabın nasıl yazıldığını sorgulamıştır. Ergin, yaptığı araştırmalar sonucunda bu kitabın Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin adında iki kardeş tarafından Bâb adına yazıldığını tespit etmiştir.⁷⁸

Diğer taraftan Bahâullah, peygamberlik iddiasında bulunduğu dönemlerde İran Şahına yazmış olduğu mektupta kendisinin ümmî olduğunu ancak Hz. Muhammed gibi vahiy ile hareket ettiğini ve dolayısıyla da peygamberden başka bir şey olmadığını iddia etmiştir. Ergin, Bahâullah'ın İran Şahına yazdığı mektubunda şu ifadelerle yer verdiğini belirtir:

*“Ey Sultan; Ben beşiklerde uyuyan insanlardan birisi gibiydim. Sühba'nın nesimi üzerimden geçti, olmuş ve olacak şeylerin hepsini bana öğretti. Bu iş benden değil aziz ve âlim olan Allah'tandır. Bana yerle gök arasında nida etmemi emretti. Ben bir kimse yanında okumadım, mektebe gitmedim. O'nun (yani Allah'ın) mübrem fermanı geldi ve beni bütün cihanda zikriyle söyletti. Ben O'nun fermanı karşısında bir ölüden başka bir şey değilim. Bir kimse tasavvur edilebilir mi ki, küçük büyük bütün insanların itiraz edeceği bir şeyi kendiliğinden söylesin? Muktedir ve kâdir olan Allah'ın teyit etmediği hiçbir kimse buna cesaret edemez.”*⁷⁹

Aynı zamanda Bahâullah Hz. Muhammed gibi peygamberliğini, şahsından başka diğer hükümdarlara ve Osmanlı Padişahı Abdülaziz ve onun veziri Ali Paşa'ya varıncaya kadar mektup göndererek bildirmiştir.⁸⁰

Bu bilgilerden hareketle Ergin, ümmî olduğunu ve hiç kimseden bir şey okuyup öğrenmediğini bizzat söyleyen Bahâullah'ın bu mektupları, kendisinin yazdığını iddia ettiği *Kitâbu'l-İkan* ve *Kitâbu'l-Akdes* ile *Kelimât-i Mekkûne*'nin nasıl yazıldığını sorgulamıştır. Onun araştırmalarına göre Bahâî bazı yazarlar da Bahâullah'ın ümmî olduğunu ve ümmî olan birisinden çeşitli dillerde yazdığı olağan üstü eserlerine dikkat çekmişlerdir. Bahâî yazarlara göre Bahâullah, mektep ve medrese tahsili görmemiş, edebiyat dersi almamış olduğu halde Kur'an'ın şivesine benzer Arapça ve Farsça eserler yazmıştır. Ergin'e göre Bahâîlerin bu iddialarından maksatlarının Kur'an'ın ilâhî bir kelâm değil de beşerî bir söz olduğudur. Onlara göre Bahâullah, bu eserlerinde peygamberlerin felsefesini ve mukaddes kitapların anlaşılması noktalarını izah etmiştir. Ergin ise Bahâî yazarların bu görüşlerine karşı çıkarak Bahâullah'ın özellikle Kur'an'da önceki peygamberlere dair âyetleri kendi çıkarına uygun gelecek şekilde tefsir ettiğini belirtir.⁸¹ Dolayısıyla Ergin, Bahâullah'ın kaleminden çıkan eserlerin, bir vahiy veya ilham mahsulü olmadığını, isimlerini hangi sûre ve âyetten aldığını belirtmeyerek geçmişteki kutsal kitaplardan kısaltarak arzu ettiği şekle soktuğu suretler olduğuna inanır. Ergin'e göre onun eserleri; ilahî kaynaklı olmayıp cümlelerin değiştirilmesiyle veya uydurma görüşlerinin önceki peygamberlere isnat edilmesiyle oluşmuştur.⁸² Ergin'in iddiasına göre Bahâullah, yazdığı

⁷⁷ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-IV”, *Sebilürreşâd*, 9/207 (Ekim 1955), 105.

⁷⁸ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-I”, *Sebilürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 53.

⁷⁹ Ergin, *Bahâîlik Hakkında Rapor*, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Bölümü Katalog No: OE_Yz_001848, 5.

⁸⁰ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-I”, *Sebilürreşâd*, 9/204 (Eylül 1955), 54. İhsan Mahvî'nin iddialarına göre de Arapça yazılan “Kitâbü'l-Beyân” adlı eser Arapçayı konuşacak kadar dahi vakıf olmayan Bâb tarafından değil de Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin kardeşler tarafından yazılmıştır. İhsan Mahvî, “Bâbilik”, *Mahfil* 12/24 (1340/1922), 233.

⁸¹ Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-II”, *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 75.

⁸² Ergin, “Bahâîliğin İcyüzü-II”, *Sebilürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 75-76.

eserlerinde kendisini ilah, oğlunu ise Abdülbahâ olarak nitelendirmiş ve bu durumu Hıristiyanlardaki Allah ile oğlu Hz. İsa inancına benzetmeye çalışmıştır.⁸³

2. 4. Ahiret İnancı

Bahâîlere göre Bahâullah'tan önceki peygamberlere indirilen kutsal kitaplarda anlatılan kıyamet, cennet ve cehennem gibi ahiret hayatına ilişkin kavramlar yanlış anlaşılıp yorumlanmıştır. Dolayısıyla Bahâîler, ahiret ve ahiret ahvali, kıyamet, cennet ve cehennem vb. kavramları zahiri manalarından daha çok bâtinî anlamlarına vurgu yaparak, hakikatin bâtinde gizli olduğunu savunurlar. Ergin de Bahâîlerin, cennet, cehennem, ölüm ve kıyamet gibi semiyât hususundaki inançlarının bâtinî yönüyle farklılığına işaret etmektedir. Onlara göre cennet; Allah'ın iradesiyle ve hemcinslerle ahenk anlamına gelmektedir. Cehennem ise bu ahengin yokluğu demektir. Cennet, ruhanî hayat; cehennem ise, ruhanî ölüm demektir. Bir insan henüz dünyada iken cennet ile cehennemde olabilir. Cennetin zevkleri ruhanî zevkler olup cehennemin azabı ise bu zevklerden mahrum kalmaktır. Ölüm ise bir doğum yani nefsin beden zindanından kurtularak geniş ve yeni bir hayata intikal etmesi anlamındadır. Dolayısıyla Bahâîler, ölümü bir yok olarak değil, Tanrıya olan yolculuğun başlangıcı olarak görmektedirler.

Yine Ergin'in araştırmalarında Bahâîler, kıyamet kopmasından sonra gerçekleşecek olan yeniden dirilişin cismanî olmayacağına inanmaktadırlar. Onlara göre ruh, hâlâ canlı olduğu için bedenlerinin yeniden diriltilmesi söz konusu olamaz. Çünkü Bahâî inancına göre ölen birisinin vücudu yok olup gidecektir. Ayrıca vücudu oluşturan atomlar ayrıştıktan sonra aynı vücudu meydana getirmek üzere bir daha bir araya gelmeleri imkânsızdır.⁸⁴

SONUÇ

Türk Kültür Tarihi araştırmacılarından biri olan Osman Nuri Ergin'in Bahâîliğe dair çalışmaları, bazı araştırmacıların gözünden kaçmamıştır. Ergin, araştırmalarında Bahâîlerin, Türkiye, İran ve diğer bir kısım doğu ve batı ülkelerinde asıl akidelerini gizleme yoluyla insanî, ahlâkî barışsever bir söylemle hareket ederek taraftar toplamalarına ve tehlikelerine işaret etmiştir. Dolayısıyla Ergin, Türkiye'de Bahâîlik propagandasının yapıldığı bir dönemde Müslüman Türk halkını ve özellikle de gençliğini onların zararlı düşüncesinden korumayı kendisine bir vazife addederek onlar hakkında araştırma yapmayı gerekli görmüştür. Ergin, Bahâîliğin kısaca tarihçesine değinmiş, teşekkülünde önemli rolü olan Abbas Efendi'den bahsetmiş, Bahâî doktrinini yayılmasında kullandıkları takıyye metodu ve bazı inançlarını ele almıştır. Ayrıca, zaman zaman Türk matbuatında Bahâîlikten bahsedildiğine ve propaganda amacıyla Türkiye'ye gelen bazı Bahâîlerin beyanatına da dikkat çekmiştir.

Ayrıca Ergin, *Sebîlürreşâd*'da yayımlanan "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İçyüzü" adlı makalelerini tamamen ilmî belgelere dayanarak ele almıştır. O, bu yazılarında Bahâîliğin bir din olup olmadığını araştırmış ve neticede onları batıl, sapık, kıpkızıl bir dalâlet, zulmet ve karanlık bir tarikat olarak nitelemiştir. Ayrıca o, Bahâîlerin, ortaya yeni bir şey koymadıklarını ve beşeriyete yeni bir şey getirmediklerini ancak asırlar öncesi Sabiîlerin, Zerdüştlerin ve Hıristiyanların inançlarını birer kelime değişikliğiyle aldıklarını belirtmiştir. Özellikle de Hıristiyanlardaki teslis inancının Bahâîlerde; Bâb, Bahâullah ve Abdülbahâ şeklinde Bahâî teslisini teşkil ettiğine vurgu yapmıştır.

Ergin, Bahâîliğin İslâm'a benzediğini veya ona yakın olduğunu söyleyenlere karşı, Bahâîliğin İslâm diniyle kesinlikle hiçbir alakasının olmadığını ispatlamaya çalışmıştır. Aynı zamanda Ergin, İslâm'la bağlarını kopardığı için Bahâîliği İslâm mezheplerinden bir mezhep olarak da tanımamıştır. Kendisi bir Sünnî olan ve Bahâîlik tehlikesine karşı Ehl-i Sünnet düşüncesini savunmak gayesiyle araştırma yapan Ergin, Bahâîlerin hiçbir yönünün İslâm'a benzemediği hatta İslâm'la taban tabana zıt düştüğü sonucuna varmıştır. Ayrıca Mezhepler Tarihçisi olmadığı halde alana büyük katkı sağlayan Ergin'in, Bahâîlik ile ilgili belgelere dayalı kapsamlı bir araştırma yaptığı ve bu konuda önemli bir donanımına sahip olduğu görülmüştür.

⁸³ Ergin, "Bahâîliğin İçyüzü-II", *Sebîlürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 76.

⁸⁴ Ergin, *Bahâîlik Hakkında Rapor*, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Bölümü Katalog No: OE_Yz_001848, 20-21.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Ali vd. "Anadolu'da Bahâî Faaliyetlerinin Bir Yansıması: Emin Ali'nin 'Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu' Adlı Makalesi". *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5/4 (2020), 559-573.
- Durusoy, Orhan. *İstanbul Belediye Kütüphanesi Alfabetik Kataloğu Osman Ergin Kitapları (Arapça ve Farsça Basma Eserleri)*. İstanbul: Belediye Kütüphanesi, 1953.
- Ergin, Osman Nuri, *Türkiye Maarif Tarihi*. 5 cilt, İstanbul: Eser Matbaası, 1977.
- Ergin, Osman Nuri. "Sapık Fırkalar-III: Bahâîliğin İcyüzü". *Sebilürreşâd* 9/206 (Ekim 1955).
- Ergin, Osman Nuri. "Sapık Fırkalar-IV: Bahâîliğin İcyüzü". *Sebilürreşâd* 9/207 (Ekim 1955).
- Ergin, Osman Nuri. "Bahâîliğin İcyüzü". *Sebilürreşâd* 9/203 (Ağustos 1955).
- Ergin, Osman Nuri. "Sapık Fırkalar-I: Bahâîliğin İcyüzü". *Sebilürreşâd* 9/204 (Eylül 1955).
- Ergin, Osman Nuri. "Sapık Fırkalar-II: Bahâîliğin İcyüzü". *Sebilürreşâd* 9/205 (Eylül 1955).
- Ergin, Osman Nuri. "Sapık Fırkalar-V: Bahâîliğin İcyüzü". *Sebilürreşâd* 9/208 (Kasım 1955).
- Ergin, Osman Nuri. *Bahâîlik Hakkında Rapor*, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Bölümü Katalog. No: OE_Yz_001848.
- Fatheazam, Husmand. *Yeni Bahçe*. çev. Mehmet Niyazi Adana: Nadir Kitap, 1977.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi. "Bahâîlik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4/464-468 İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi Yayınları, 1991.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi. *Bâbîlik ve Bahâîlik*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Hizmetli, Sabri. "İtikadî İslâm Mezheplerinin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Bâbîlik-Bahâîlik". *İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği (Kutlu Doğum Haftası 1993)*, Ankara 1995, 215-222
- İhsan Mahvî. "Bâbîlik". *Mahfil* 2/23 (1340/1922).
- İhsan Mahvî. "Bâbîlik". *Mahfil* 12/24 (1340/1922).
- İpek, Yasin. "Suphi Ezel Mirza Yahya ve Ezeliler". *Bilimnâme* 45 (2021/2), 43-78.
- İpek, Yasin. "Yeni bir Dinî hareket olan Bahâîlikte Tebliğ Anlayışı ve Türkiye'de Bahâîler". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/59 (2018), 1328-1330.
- Kıranşan, Çiğdem-Erdem, İlhan. "Eğitim Tarihçisi, Aydın ve Âlim: Osman Ergin (1883-1961)". *Malatyalı İlim ve Fikir İnsanları Sempozyumu (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları, 2017)*, 1/162.
- Niyaz, Sufi A. Q. *The Babi and Bahai Religion*. Surrey: Islam International Publications, 1960.
- Okay, Orhan. *Silik Fotoğraflar*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2001.
- Öz, Mustafa. "Türkiye'de Bahâîlik ve Bahâî Faaliyetleri". *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*. ed. Ömer Faruk Harman. 317-324. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2004.
- Özşuca, Neyir. *Bahâî Dini, Tarihi, Prensipleri ve Dinî Hükümleri*. Ankara: Ant Matbaası, 1989.
- Pîrâ, Suâd-Gözüdenli, Osman Gazi. "Nâsırüddin Şah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32/405-406 (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 405.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet. *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013.
- Sayar, Ahmet Güner. "Osman Nuri Ergin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 11/297-298, İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

- Şahsuvaroğlu, Bedi. Osman Ergin Biyografisi, Tıp ve İlim Tarihimizden Portreler. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1958.
- Şevki Efendi. Bahâî Dininin I. Yüzyılı. trc. Suna Bozkır, İstanbul: Baha Yayınları 1995.
- Şevki Efendi. Hz. Bahâullah'ın Dünya Düzeni Hakkında Mektupları. Ankara: Bahâî Eserleri Basım Dağıtım, 2012.
- Taherzadeh, Abid. Hz. Bahâullah'ın Zuhuru. 4 cilt, trc. Süreyya Güler, İstanbul Kazancı Matbaacılık, 1995.
- Tan, Muzaffer-Teber, Ömer Faruk. "Gelenekselden Moderne Geçiş Sürecinde İsmâîlîlik: Ağa Hanlar Dönemi", Türk Akademik Araştırmalar Dergisi, 6/4 (2021), 107-124.
- Teber, Ömer Faruk. "Mehdîlik İnancı Temelinde Oluşan Geç Dönem Mezhepler", İslâm Mezhepleri Tarihi, Anadolu Üniversitesi İlahiyat Önlisans Programı, ed. M. Ali Büyükkara, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Topaloğlu, Fatih. "Bahâîliğin Gençliğe Yönelik Faaliyetleri". İslâm Modernite ve Gençlik. ed. Seyfullah Kara vd., 361-372. Ankara: İlâhiyât Yayınları, 2021.
- Türk, Fahri vd. "Geçmişten Günümüze Edirne Bahâî Toplumu", Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, 8/1 (Ocak 2017), 18-38.
- Türkiye Bahâî Toplumu Dış İlişkiler Temsilciliği. Bahâî Dini, Tarihi, Öğretileri ve Toplumsal Çalışmaları. İstanbul: Bahâî Eserleri Basım Dağıtım, 2016.
- Ünver, Süheyl. "Osman Ergin, Çalışma Hayatı ve Eserleri 1883-1961". Belleten 26/101 (1961), 163-178
- Yılmaz, Müslüm. "Osman Nuri Ergin: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri". Türkiyat Mecmuası, 23 (Bahar, 2013), 143-181.
- Yörük, Ali Âdem. "Eğitim Tarihimizin Kırkanbar Müellifi: Osman Nuri Ergin". Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6/12 (2008), 685-706.

STRUCTURED ABSTRACT

Bahaism is a sect founded by Mirza Hussein Ali (d. 1309/1892) in Iran at the end of the 19th century, based on Islamic culture in terms of its views, but generally accepted as superstitious. Bahaism began with Babism, a product of the mystical movement, which was born within the Shia and called the Shaykhiyye. The founder of Bahaism is Mirza Hussein Ali al-Mazenderani en-Nuri, who was born in Tehran. Mirza Hussein Ali emerged within the Bâbism with the claim of being “Men yuzhirullah” and formed the Baha’i movement by gathering all the Babis around him. Later, Bahá’í faith was shaped by Abbas Efendi, known as Abdülbaha, the eldest son of Mirza Hüseyin Ali, and spread to the world with Shawqi Efendi, the eldest grandson of his eldest daughter, and passed down to the present day. From the first periods of the Republic, especially in 1945 and later, Baha’iism was wanted to spread in Turkey and propagandas were made for this purpose. Osman Nuri Ergin, a great thinker and an enlightened researcher, made researches in order to protect the Muslim Turkish people, especially the youth, from their harmful thoughts at a time when Bahá’í propaganda was being made, and also discussed whether Bahá’ís is a religion or not. Therefore, Ergin’s researches on Bahaism, which has produced valuable works in many fields, are also noteworthy. In his research, Ergin pointed out that the Baha’ís in Turkey, Iran and some other eastern and western countries, concealing their true creeds, gathered supporters with a humanitarian, moral and peace-loving discourse. He even pointed out that Bahá’ís are mentioned in Turkish press from time to time and that some Bahá’ís who came to Turkey for propaganda purposes made statements. His researches were published in the form of an article in the journal *Sebîlürresâd*, with the title “Perverted Sects: The Inside of Bahá’í Faith”. Although he is not a historian of sects, Ergin’s studies on Bahá’ís are of considerable importance in many respects. Therefore, the aim of this study is; Ergin’s views and evaluations on Bahaism in the context of his articles published in the journal *Sebîlürresâd* with the title of “Perverted Sects: The Inner Side of Bahaism.”

In his articles in question, Ergin briefly mentioned the history of Bahaism, mentioned Abbas Efendi, who had an important role in its formation, and discussed some of his beliefs such as the method of taqiyya, God, the Prophet, the holy books and the hereafter, which they used in the spread of the Baha’i doctrine. According to Ergin’s determinations, Bahá’ís elevated Bahá’u’lláh to the rank of Godhead and Abdul-Baha to the rank of Messiah, that is, Saint Paul. Therefore, Bahá’ís worship Bahá’u’lláh and ‘Abd al-Bahá They are likened to Jesus. Bahá’ís practiced taqiyya by hiding their faith and creed according to place and time. Since the Shiites use this taqiyya the most among the Islamic sects and communities, Bahá’ís also preferred this way after leaving the Shiites and establishing their own doctrines. In his research, Ergin tried to explain the main purpose of the Baha’ís in the East and in a developed Christian country such as America, rather than Islamic countries, in a magazine published in the twentieth century, the reasons for their attacks, and the reasons why they concealed the truth.

Ergin emphasized that Muslims should be more careful about Bahá’ís, who admit that their claims that divine manifestations are in the form of deity, Lordship, prophethood, guardianship, imamate and servitude are completely true. Ergin also drew attention to the mention of Baha’ism in Turkish press from time to time and the statements of some Baha’ís who came to Turkey for propaganda purposes. In addition to these, he investigated whether Bahá’ís is a religion and as a result, he described them as a false, perverted, crimson heresy, oppression and a dark sect. On the other hand, Ergin stated that the Bahá’ís did not introduce anything new and did not bring anything new to humanity, but took the beliefs of the Sabians, Zoroastrians and Christians centuries ago with one word change. Ergin concluded that none of the Bahá’ís resembled Islam, or even diametrically opposed it. In his research, he emphasized that Baha’ism is not a religion, but a superstitious and perverted sect. In addition, it has been determined that he explained his views on Baha’is by giving examples from his own sources. On the other hand, it can be said that Ergin, who is not a historian of the sects, dealt with his research on Bahá’ís in detail based entirely on scientific documents and was well-equipped in this regard.